

Asia: VN/8566/2021

Sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutuksen kehittäminen -hanke (SOTEKO)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot loppuraportista

Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimia lausuu seuraavaa:

Raportin tausta-aineistona on kattavasti hyödynnetty aiempaa tutkimustietoa ja hankkeiden tuloksia. Kuitenkin kuntoutuksen alan tarkastelun poisjäänti tästä raportista on puute. Hankkeen tarkastelun ulkopuolelle myös jätettyjen lääkäreiden erikoistumiskoulutuksia tulee ohjata niin sanotuille pula-aloille eri keinoin.

Osa loppuraportin kirjauksista on jäänyt melko yleiselle tasolle ja edellyttävät tarkennusta sekä resurssien määrittelyä. Uudistuksia tehtäessä tulee varmistaa koulutukseen osallistuneiden osaamisen korkea laatu ja potilasturvallisuuden asettamien vaatimusten täyttyminen. Harjoitteluja on kehitettävä yhdessä työelämän kanssa ja mahdollistettava ohjaustyöhön riittävät resurssit.

Näkemyksenne koskien ehdotuksia sosiaalialan siirtymien sujuvoittamiseksi korkeakoulusektorien välillä (ehdotukset 1-6)

Näkemyksemme ovat osittain samansuuntaisia ehdotusten kanssa. AHOT-menettelyn yhdenmukaistaminen on kannatettavaa, sillä nykyisessä käytännössä erot yliopistojen välillä ovat liian suuret ja hakijan näkökulmasta osin epäoikeudenmukaiset (ehdotus 2). Myös sosiaalityön perus- ja aineopintojen tarjoaminen avoimina yliopisto-opintoina (ehdotus 4) on kannatettava ehdotus. Avoimen yliopiston kautta opintojen suorittaminen ei kuitenkaan niiden maksullisuuden takia ole välttämättä kaikille alalle haluaville mahdollista.

Ensikertalaiskiintiöiden lisääminen ilman tutkintoon valittavien opiskelijoiden määrän lisäämistä ei ole perusteltua (ehdotus 3). Sosiaalityössä ei ole käytössä ensikertalaisille erillishakua pelkkään kandidaatin tutkintoon, vaan opiskelijat valitaan suoraan suorittamaan alempaa ja ylempää korkeakoulututkintoa. Jo nykyisellään esimerkiksi Helsingin yliopiston sosiaalityön oppiaineessa ensikertalaisten osuus on 19/26 (n. 73 %, kevät 2023). Ennen kiintiön kasvattamista tulisi tutkia sosiaalityön opintojen aloittaneiden urapolkuja ja vertailla, miten ensikertalaisina vs. aiemman

tutkinnon aloittaneina tai suorittaneina opintonsa aloittaneet ovat pysyneet ja jaksaneet alalla. Jos merkittävää näyttöä ensikertalaisina tutkintonsa aloittaneiden pidemmistä sosiaalialan urapoluista ei ole saatavilla, ei myöskään kiintiötä tulisi kasvattaa. Kuten raportissakin todetaan, sosiaalialalla tarvitaan monenlaisia ja monista eri taustoista tulevia osaajia, ja aiempi työkokemus voi omalta osaltaan tukea jaksamista vaativalla ja kuormittavalla alalla. Ensikertalaiskiintiön kasvattaminen nykyisestä ei edistä tämän tavoitteen toteutumista. Kaikilla aiemman tutkinnon suorittaneilla ei myöskään ole välttämättä resursseja suorittaa edeltäviä opintoja saavuttaakseen riittävän osaamisen siirtyäkseen suoraan maisterivaiheeseen.

Mitä sosiaalialan siirtymiä koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomioida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

Mikäli opiskelijoiden määrä lisääntyy maisterivaiheen koulutuksessa, tulee se vastaavasti huomioida yliopistojen resursseissa, jotta riittävän laadukas opetus pystytään takaamaan kaikille tutkintoa suorittaville (ehdotus 1). Ehdotuksessa 5 mainittu ”soveltuva ylempi korkeakoulututkinto” vaatii tarkempaa määrittelyä, jotta ehdotus olisi perusteltu. Lisäksi tulisi tarjota parhaillaan yliopistossa soveltuva tutkintoa suorittaville (esim. sosiaalitieteet, yhteiskuntatieteet) mahdollisuus suorittaa sosiaalityöntekijän kelpoisuuteen oikeuttavat opinnot jo opintojensa aikana, jotta siirtyminen työelämään ei pitkittyisi tutkinnon täydentämisen takia. Kummankaan vaihtoehdon lisääminen ei kuitenkaan ole kannattavaa, mikäli yliopistot eivät saa niiden edellyttämiä resursseja. Nykyisellään yliopistot saavat valtiolta korvauksen pääaineen perusteella suoritetuista alemmista ja ylemmistä korkeakoulututkinnoista. Jotta sosiaalityöntekijän kelpoisuuteen oikeuttavien opintojen suorittajia voitaisiin tukea riittävästi opintojensa aikana, tulisi yliopistojen saada valtiolta erilliskorvaus myös näiden opiskelijoiden osalta.

Opetussuunnitelmien osalta yhdenmukaistaminen ei ole täysin ongelmatonta, sillä erilaiset toimenkuvat edellyttävät erilaista ammatillista osaamista (ehdotus 6). Sosionomitutkinnon ei ole tarkoitus antaa valmiuksia sosiaalityön tutkinnon suorittamiseen, eikä sosiaalityön tutkinnossa ole tarkoitus antaa valmiuksia sosionomin tehtävissä toimimiseen. Sosiaalityön erikoistumiskoulutusten ja sosiaalialan YAMK-tutkinnon tuoma osaaminen tulisi huomioida nykyistä paremmin hyvinvointialueilla, ja alalle tulisi luoda enemmän kehittämiseen osallistumisen mahdollisuuksia myös asiakastyötä tekeväälle henkilöstölle. Tämä edellyttää sitä, että valtion tasolla mahdollistetaan ja huomioidaan nykyistä paremmin työntekijöiden ura- ja palkkakehitys osana alueiden rahoitusta.

Näkemyksenne koskien ehdotuksia terveysalan koulutuksen siirtyminen sujuvoittamiseksi korkeakoulusektorien välillä (ehdotukset 7-11)

Ehdotukset ovat pääosin kannatettavia. Näyttöön perustuvan toiminnan juurtuminen edellyttää hoitotyön johtajalta ja asiantuntijalta toimia hoitokäytäntöjen yhtenäistämässä ja toimintakulttuurin luomisessa sekä kykyä tunnistaa kehityskohteita huomioiden käytännön työelämän asettamat reunaehdot ja hyödyntää tutkittua tietoa. Mikäli terveystieteiden opiskelijavalinnassa ei edellytetä alan aiempaa AMK tai opistoasteen tutkintoa (ehdotus 8), ohentuu yhteys työelämän ja yliopistojen välillä. Tämä väistämättä johtaa siihen, että organisaatiossa johto-, esihenkilö- ja kehittämistehtäviä tekevillä on entistä todennäköisemmin YAMK-tutkinto. Raportissa todetaan myös, ettei ylemmissä johtotehtävissä alan substanssiosaaminen ole aina välttämättä

tarpeen, mutta useimmiten ylempiin johtotehtäviin edellytetään aiempaa esihenkilö- ja johtamiskokemusta. Tehtävään soveltuvaa kokemusta voi olla vaikea kartuttaa ilman substanssiosaamista.

Mitä terveysalan siirtymiä koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomioida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

-

Näkemyksenne ehdotuksista kaksoistutkintojen kehittämiseksi (ehdotukset 12-13)

Ehdotukset koskien kaksoistutkintojen kehittämiseksi ovat kannatettavia.

Mitä kaksoistutkintoja koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomoida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

-

Näkemyksenne korkeakoulujen sosiaali- ja terveysalan vetovoimaa ja harjoittelua koskevista ehdotuksista (ehdotukset 14-35)

Koulutuksen ja työelämän tarpeiden paremmalla yhteensovittamisella saadaan tutkintorakenteet vastaamaan työelämän muuttuvia vaatimuksia.

TKI-toiminnan roolin vahvistaminen nähdään tärkeänä osana sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisia tavoitteita, joissa TKI-toiminnalla on merkittävä rooli osana tiedolla johtamista sekä vaikuttavien ja näyttöön perustuvien palvelujen kehittämistä. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimi kannattaa toimenpide-ehdotusta tutkimus- ja kehittämistyön mahdollistamisesta osana sote-ammattilaisen työnkuvaa. Tutkimus- ja kehittämistyö osana työtä edellyttää kohdennettuja resursseja. Tätä kysymystä tulee pohtia kansallisella tasolla, jotta mahdollistetaan TKI-toiminnan toteuttaminen yhdenvertaisesti Helsingissä ja hyvinvointialueilla.

Mitä vetovoimaa ja harjoittelua koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomioida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

Erikoistumisopinnot ja muut laajamittaiset osaamisen kehittämisen muodot tulisi tunnistaa nykyistä paremmin ja tarjota uudenlaisia ja monipuolisempia asiakastyön työtehtäviä, joissa oman osaamisen hyödyntäminen näkyisi myös toimenkuvassa ja palkkauksessa. Tämä voisi toimia keinona tehdä alasta houkuttelevampi kaikille sukupuoli-identiteetistä riippumatta. Ehdotusten 14 ja 29–32 toteuttaminen edellyttävätkin merkittäviä panostuksia nykyiseen rahoitusmalliin.

Näkemyksemme on samankaltainen selkokielen lisäämisen osalta (ehdotukset 17). Sen sijaan emme pidä ensisijaisena kansainvälisten opiskelijoiden ohjaamista pelkästään englanniksi (ehdotus 18), koska monissa tehtävissä suomen tai ruotsin kielen osaaminen on välttämätöntä työn tekemisen ja ohjeiden ymmärtämisen kannalta. Mikäli opiskelija ei osaa suomea tai ruotsia riittävästi, ei hän voi toimia sosiaali- ja terveydenhuollon työtehtävissä opintojensa aikana eikä niiden jälkeen.

Erilaiset kansainvälisille opiskelijoille suunnatut koulutukset ja hankkeet ovat lisääntyneet merkittävästi etenkin sairaanhoitajakoulutuksessa lisäten kielituetujen harjoittelupaikojen tarvetta. Harjoittelujen ohjaaminen kielituetusti vaatii suunnittelua ja ohjausresurssia, koska opiskelija tarvitsee enemmän tukea toimiakseen asiakas- ja potilasturvallisesti. Haasteet henkilöstöresursseissa heijaustuvat mahdollisuuksiin tarjota laadukasta ohjausta. Tutkinto-opiskelijoiden lisäksi paikkoja tarjotaan ja rajallista ohjausresurssia ohjataan Valviran määräämiin harjoitteluihin pätevyitysmiskoulutuksissa oleville.

Sosiaalialalla toimiminen ja sitä ohjaava lainsäädäntö edellyttävät suomen tai ruotsin kielen osaamista vaativissa asiakaskohtaamisissa ja asiakastyön kirjaamisessa. Asiakkaiden kanssa kommunikointi tapahtuu ensisijaisesti kotimaisilla kielillä tai tulkin välityksellä asiakkaan kielitaidosta riippuen. Asiakstapaamisiin ei voida hankkia tulkkia tai kirjauksille kääntäjää siksi, että työntekijä ei osaa suomea tai ruotsia. Ehdotuksessa 20 esitetty asiakas- ja potilasturvallisuuden edellyttämä kotimaisten kielten taito onkin ensisijainen, eikä opiskelijaa voida ottaa harjoitteluun sosiaalialan vaativiin asiakastehtäviin ennen kuin kielitaito on ammatissa pärjäämisen ja asiakastyön tekemisen näkökulmasta riittävällä tasolla.

Ehdotuksissa 24 ja 35 mainittu viimeisen korkeakouluharjoittelun toteuttaminen palkallisena saa periaatteellista kannatusta, mutta sen toteuttaminen käytännössä edellyttää valtion rahoituksen merkittävää lisäystä hyvinvointialueille ja sitä, että valtio maksaa kokonaisuudessaan harjoittelijan palkkauksesta aiheutuvat välittömät ja välilliset kustannukset. Nykyisellä rahoituksella hyvinvointialueet eivät pysty sitoutumaan palkallisiin harjoitteluihin. Lisäksi valtion rahoituksessa ja korvauksissa tulisi huomioida harjoittelijan ohjauksesta ohjaajalle maksettava palkkio. Nykymuodossaan mahdollinen korvaus tai palkkio ja sen maksaja vaihtelevat tutkinnosta ja opiskeltavasta alasta riippuen

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimi tekee tiivistä yhteistyötä korkeakoulujen kanssa ja on kiinnostunut edelleen kehittämään yhteistyökäytäntöjä TKI-toiminnan vahvistamiseksi. On tärkeää, että TKI-toiminta ja osaaminen huomioidaan selvemmin jo opinto-ohjelmissa. Toimiala osallistuu mielellään työelämässä ajankohtaisten TKI-osaamistarpeiden kartoittamiseen ja osaltaan viestii aktiivisesti TKI-toiminnasta, ja siihen liittyvistä mahdollisuuksista työntekijöiden osaamisen kehittämisessä ja uramahdollisuuksissa.

Näkemyksenne jatkuvaa oppimista koskevista ehdotuksista (ehdotukset 36-42)

Ehdotus 36 sisältää monta eri asiaa, joten siihen on vaikea ottaa kantaa. Vaikka YTA-tason kehittämistä tulisi lisätä, on se kehittämisen näkökulmasta myös varsin laaja, jolloin kehittäminen voi jäädä pintapuoliseksi. Kehittämisessä tulisikin kiinnittää huomiota siihen, mitä kannattaa kehittää YTA-tasolla, hyvinvointialueiden välisessä yhteistyössä, hyvinvointialueen sisällä tai yhteistyössä kuntatason kanssa. Kaikkiin näihin kehittämisen muotoihin tulisi turvata riittävä rahoitus. Hyvien käytäntöjen esiin nostaminen ja jakaminen saa kannatusta.

Ehdotuksessa 38 mainittu väite siitä, että hyvinvointialue ei muodosta riittävän laajaa tasoa koulutus- ja TKI-toiminnan yhteistyölle ei pidä täysin paikkaansa. Jo nykyisellään Helsingin kaupunki ja osa hyvinvointialueista ovat sekä väestöltään että työntekijämääriltään suuria, ja vastaavasti yhteistoiminta-alueet eroavat niin kooltaan kuin pinta-alaltaankin. Osaamistarpeiden tunnistamista, täydennyskoulutuksen järjestämistä ja TKI-toiminnan yhteistyötä tulisikin varmistaa YTA-tason ja koko valtakunnan lisäksi myös hyvinvointialueiden tasolla.

Mitä jatkuvaa oppimista koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomioida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

Organisaatioiden tulisi tulevaisuudessa panostaa voimakkaammin erilaisten tehtäviensä ja urapolkujen näkyväksi tekemiseen. Uraa pitäisi pystyä tekemään sekä horisontaalisesti että vertikaalisesti. Kaikki alalla tarvittava koulutus ja osaamisen kehittäminen ei voi toteutua hyvinvointialueiden ulkopuolisten tahojen järjestämänä, eli myös hyvinvointialueille tulee turvata resurssit toteuttaa sen tarpeisiin räätälöityä ja toteutettua koulutusta.

Ehdotuksen 40 perusajatus pienistä osaamiskokonaisuuksista edellyttää tarkentamista. Miten arvioidaan osaamista, jos se koostuu pienistä, mahdollisesti toisiinsa kuulumattomista osioista? Miten erillisistä palasista suoritettu kokonaisuus nimetään, ja kuinka se vertautuu valmiin kokonaisuuden suorittamiseen esimerkiksi työnhakutilanteissa? Edellä mainitut kysymykset on tärkeä huomioida jo ennen toteutusta, jotta niitä suorittavat olisivat toisiinsa nähden tasavertaisessa asemassa, eikä hyvinvointialueiden välille muodostuisi erilaisia käytäntöjä.

Näkemyksenne mielenterveyspalvelujen osaamistarpeisiin vastaavan koulutuksen kehittämisestä (ehdotukset 43-50)

Ehdotukset ovat kannatettavia. Opetussuunnitelmissa tulisi huomioida myös varhaisen vaiheen peruspalveluiden prosessit ja ennaltaehkäisevän työn näkökulma. Psykoterapia koulutuksen mahdollistaminen muun tutkintoon tähtäävän opiskelun osana on tervetullut uudistus.

Mitä mielenterveyspalvelujen osaamistarpeisiin vastaavan koulutuksen kehittämistä koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomoida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

Voidaanko uutta sisältöä tuoda koulutusohjelmiin ilman, että jotain poistetaan? Opetussuunnitelmia tulisi uudistaa huomioiden myös muut osaamistarpeet, joihin tutkinnot eivät ehkä nykymuodossaan vastaa. Hyvinvointialueet on tärkeä ottaa mukaan opetussuunnitelmien uudistamiskeskusteluihin. Osaamistarpeet tulisi huomioida myös ammatillisessa koulutuksessa ja sen kehittämisessä.

Näkemyksenne sote-uudistusten edellyttämiä osaamistarpeita koskevista ehdotuksista (ehdotukset 51-54 ja luku 7)

Ehdotuksessa 53 mainittu uusien näkökulmien tuominen alalle on kannatettavaa ja monialaiset opinnot tutkintoon johtavassa koulutuksessa hyödyttävät niin ammattilaista kuin sosiaali- ja terveysalaakin. Monialaisuus ei kuitenkaan voi johtaa siihen, että sosiaali- tai terveysalan opintojen osuus tutkinnon aikana suoritettavista opinnoista vähenisi nykyisestä. Monialaisuus on osin ristiriidassa nykyisten tutkintorakenteiden ja tutkinnon suorittamiseen liittyvien vaatimusten kanssa saattaen johtaa joko tutkinnon suoritusajan pidentymiseen tai koulutus kasautuu samoille henkilöille, eikä kaikkia suoritettuja opintoja ei ole mahdollista sisällyttää tutkintoon. Osin

monialaisuutta voisi lisätä tarjoamalla mahdollisuuksia suorittaa esimerkiksi sosiaalityöntekijän kelpoisuuteen oikeuttavia opintoja, mutta mikäli tätä ei huomioida yliopistojen rahoituksessa, ei paikkojen lisääminen tai edes mahdollisuuden tarjoaminen ole käytännössä toteutettavissa.

Sosiaali- ja terveysala tarvitsevat monialaisia osaajia, ja monialaisuus tarkoittaa myös sitä, että monialainen osaaminen on saatu esimerkiksi aiemman tutkinnon tai työkokemuksen kautta. Sosiaali- ja terveysalojen aloituspaikoissa tulisikin myös jatkossa tarjota mahdollisuuksia alan vaihtajille, eikä kohdentaa nykyistä enempää paikkoja ensikertalaisille. Työelämän näkökulmasta alalle tarvitaan motivoituneita ja taitavia, vaativassa työssä pärjääviä ammattilaisia, ja heihin panostaminen edellyttää valtiolta resursointia niin koulutuksen kuin työelämänkin kehittämiseen.

Riila Mari

Helsingin kaupunki, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala